

نگاهی به پول شویی و عوارض نامطلوب آن پرویز خلیلی¹

چکیده

پول شویی پدیده‌ای ناهمگون است. پول شویی را به معنای قانونی کردن درآمدهای غیر قانونی، مشروع کردن پول های نامشروع یا تطهیر پول های حرام تعریف نموده اند. اما واقعیت این است که در عملیات پولشویی نه درآمدهای غیر قانونی، قانونی می شود نه پول حرامی تطهیر می شود و نه پول نامشروعی به پول مشروع تبدیل می شود. قانونی شدن یا مشروع بودن هر درآمدی (فارغ از بار ارزشی که این مفاهیم به دنبال دارند) از نظر اقتصادی، نه تنها باید ضرری به اقتصاد یک کشور نرزد بلکه باید به عنوان یک عنصر موثر در رشد و توسعه اقتصادی ایفای نقش کند. در واقع پول شویی یکی از شریان های تجارت مجرمانه جهانی تلقی می شود. زیرا ناشی از فعالیت های اقتصادی ناسالم بوده و نقش اساسی آن، ترغیب یا تسهیل فعالیت بزه کاران یا تقویت جرایم سازمان یافته است. این پدیده تهدیدی جدی علیه اقتصاد ایران و جهان محسوب شده و سبب می گردد فعالیت اقتصاد خصوصی، دولتی و تعاونی از مسیر اصلی خود خارج شود و به یک شریان ناصحیح بدل گردد. پول شویی را عموماً عارضه های ثانوی و متقارن با جرم مستند مانند قاچاق مواد مخدر، سرقت، کلاهبرداری، تحصیل مال نامشروع از طریق اختلاس و سایر جرایم سازمان یافته می دانند. با آشکار شدن تهدیدهای جهانی ناشی از پول شویی، دلایل مبارزه با آن نیز افزایش یافته است. ناشناخته ماندن آثار زیانبار پول شویی برای اقتصاد ایران موجب شده است که تاکنون عزمی جدی یا حساسیتی ویژه برای رویارویی با این پدیده در کشور به وجود نیاید. با وجود این، اقداماتی نیز برای حل این معضل صورت گرفته و از جمله در سال های اخیر قانون مبارزه با پول شویی از سوی مجلس شورای اسلامی تصویب و برای اجرا ابلاغ شده است.

کلمات کلیدی: پول شویی، بزه کاران، جرایم سازمان یافته، تجارت، ترغیب یا تسهیل فعالیت

مقدمه

پول شویی² عبارتست از هر نوع عمل یا اقدام به عمل برای مخفی نمودن یا تغییر ظاهر هویت عواید نامشروع یا غیرقانونی به طوری که وانمود شود از منابع قانونی یا مشروع حاصل گردیده است، به عبارت دیگر پول شویی روی دیگر سکه اقدامات بزه کارانه ای است که منشاء آن قاچاق مواد مخدر، ساخت، تهیه و فروش مشروبات الکلی، قاچاق کالا و ارز، رانت خواری، اخاذی، آدمربایی، دانه کردن مراکز فساد و فحشاء، اختلاس و ارتشاء، کلاهبرداری، فعالیت های خراب کارانه (تروریستی)، تقلب در امور مالی، ثروت و درآمدهای ناشی از فرار مالیاتی، منابع جاسوسی، گروگان گیری، قمار، سرقت، قاچاق کالاهای عتیقه و آثار باستانی است که طی فرآیندی با هدف تغییر ظاهر عواید حاصل از اقدامات و فعالیت های غیرقانونی و فرار از پیگردهای قانونی و پنهان نگه داشتن منشأ پول یا دارایی، از آن به عنوان پولی پاک، قانونی و مشروع استفاده نموده و وارد چرخه اقتصادی می گردد. در دوران اخیر و از اواخر دهه 60 و اوایل دهه 70 میلادی واژه جدیدی وارد ادبیات اقتصادی شد و این مفهوم پول شویی نام گذاری گردید. پول شویی یا شست و شوی پول آلوده، تردستی و حيله شگفت انگیزی برای اندوختن ثروت به شمار می رود. شستن پول؛ یعنی پول غیرقانونی یا کثیف به گردش می افتد یا شست و شو داده می شود، به نحوی که در پایان کار، شکل پول قانونی یا پاک به خود می گیرد. به عبارت دیگر منبع پول هایی که به طور غیرقانونی به دست آمده است، در جریان یک رشته انتقالات و معاملات، مجهول باقی می ماند طوری که در نهایت، می توان پول ها را به عنوان

¹ دانشجوی رشته حسابداری دانشگاه پیام نور

² Money Laundry

درآمد مشروع عرضه کرد. پول شویی پلی است برای پرکردن فاصله و اتصال دنیای مجرمین با سایرین یا حلقه اتصال اقتصاد قانونی و رسمی به اقتصاد غیررسمی و غیرقانونی.

تاریخچه پول شویی

واژه پول شویی جدیداً وارد مفاهیم اقتصادی و مشمول جرایم گردید. گفته می شود این اصطلاح از مالکیت مافیا بر دستگاه های لباسشویی سکه ای در آمریکا گرفته شده است. در دهه 1920 گانگسترها مبالغ هنگفتی به صورت نقد از راه اخاذی، فحشا، قمار، قاچاق، مشروبات الکلی و ... به دست می آوردند و ناچار بودند منبعی برای وجوه غیر قانونی خود معرفی نمایند. یکی از راه های رسیدن به این هدف، خرید واحدهای تجاری قانونی و تلفیق عایدات غیرقانونی خود با عایدات قانونی و مشروع بود که آنها از این مرکز تجاری به دست می آوردند. دستگاه های رختشویی سکه ای به این دلیل انتخاب شدند که از طریق این دستگاه ها روزانه وجوه نقد زیادی کسب می شد و حساسیتی هم بر نمی انگیخت. در قضیه واترگیت در سال 1973 در آمریکا، برای نخستین بار اصطلاح پول شویی وارد مطبوعات شد و در سال 1982، به متون قضایی و حقوقی آمریکا راه یافت.

تعریف پول شویی

پول شویی فرایندی است که صاحبان دارایی های غیرقانونی، ثروت و دارایی های خود را به صورت قانونی جلوه می دهند و به عبارتی پول کثیف، غیرقانونی و نامشروع در چرخه ای از مبادلات قانونی گذارده می شود تا پس از خروج از این چرخه، قانونی و تمیز جلوه دهد. قاچاق مواد مخدر مهم ترین بخش این صنعت عالم گیر است. کنفرانس 1994 سازمان ملل در مورد جنایت سازمان یافته، تجارت جهانی مواد مخدر را، سالانه 500 میلیارد دلار برآورد نمود. یعنی بیش از تجارت جهانی نفت، اعتیاد به مواد مخدر ریشه در زخم های روانی و ناکامی های اجتماعی دارد که زندگی روزمره در جوامع بر مردم وارد می کند. بنابراین تا آینده نزدیک، مصرف گسترده مواد مخدر، به رغم سرکوب، ادامه خواهد یافت و تجارت آن را به سود آورترین تجارت، در اکثر جنایات دیگر تبدیل خواهد کرد. معاملات اسلحه، جعل اسکناس و اسناد مالی، فحشا، قمار، آدم ربایی، باجگیری و اخاذی، کالاهای تقلبی، فروش کالاهای مسروقه، قاچاق اشیاء هنری، باستانی و هر آنچه که دقیقاً به دلیل ممنوعیتش در يك محیط اجتماعی، دارای ارزش افزوده می شود را می توان در واژه پول شویی جای داد.

پدیده پول شویی امروزه یکی از معضلات اقتصاد می باشد. این پدیده واژه ای جدید است که از سال 1980 به ادبیات پولی و بانکی در سطح جهان افزوده شده است. این پدیده را نمی توان به طور کامل از اقتصاد یک کشور حذف نمود ولی با طرح برنامه ها و راه کارهایی می توان اثر این عامل را کم رنگ تر نمود. این پدیده در دراز مدت آسیب جدی به اقتصاد یک کشور وارد می کند. پول شویی ماندهاله ای بر اقتصاد یک کشور، باعث گرفتن تصمیمات شبهه برانگیز در اقتصاد می گردد؛ که از ریسک بالایی برخوردار است. با توسعه تجارت الکترونیک در ایران و ایجاد نمودن بسترهای لازم جهت این مهم، کنترل این پدیده مشکل تر می شود و لازم است تدابیر جدیدی در رابطه با مبارزه با پول شویی صورت گیرد. پول شویی یک جرم سازمان یافته فرا ملیتی است که قابل اندازه گیری نمی باشد ولی قابل کنترل است. از گلوگاه های مطرح تر برای پول شویی می توان بانک ها، صرافی ها، بورس و..... را نام برد.

فرایند پول شویی

هدف از پول شویی تغییر عواید غیرقانونی و نامشروع حاصل از فعالیت های مجرمانه می باشد. مجرمان تلاش دارند درآمدهای نامشروع و غیرقانونی خود را با توجه به آثار زیان بار اقتصادی و اجتماعی، در فرایندی قانونی و منزه جلوه دهند و هدایت نمایند. زیرا سرمایه گذاری این سود در فعالیت های مشروع، نقش عمده ای در تضمین و سرپوش گذاشتن بر پویایی کلی سیستم بازی می کند.

به همین منظور پول شویی با دو هدف انجام می شود. اول اینکه منشاء جرم پنهان گردد و دوم اینکه درآمد نامشروع پس از به کارگیری در چرخه اقتصادی تطهیر و مجدداً برای جرم دیگری به کار گرفته شود. تطهیر پول، در يك فرایند سه مرحله ای انجام می گیرد. اولین و ظریف ترین مرحله، جای گذاری یعنی سپردن پول نقد در بستر مالی از طریق بانک ها یا دیگر موسسات مالی می باشد و عموماً در کشورهای که نظارت چندانی روی سپرده ها صورت نمی پذیرد به عنوان نقاط اصلی ورود پول کثیف به بستر مالی است. در این مرحله، هدف قطع هرگونه ارتباط مستقیم بین وجوه و جرمی است که از آن حاصل شده است. مرحله دوم پنهان کردن منشاء سرمایه یا لایه گذاری، یعنی قطع ارتباط میان سرمایه و منبع آن می باشد تا نتوان درحسابرسی ها و نظارت های آتی به سرمنشاء آن پی برد. به عبارت دیگر مخفی کردن ردپای وجوه، برای جلوگیری از تعقیب قانونی آن می باشد و سومین مرحله ادغام یا یکپارچه سازی، یعنی ورود سرمایه تطهیر شده به اقتصاد رسمی با پوشش قانونی برای درآمدهای حاصل از فعالیت مجرمانه است که قابل ردیابی نباشد. به عبارت دیگر، بازگرداندن مجدد وجوه به مجرم به صورتی که نحوه اکتساب و محل جغرافیایی، قابل ردیابی نباشد. بنابراین پدیده پول شویی به هر اقدامی که موجب قانونی جلوه دادن پول های حاصل از فعالیت های نامشروع یا غیرقانونی منتج گردد، اطلاق می گردد. فرایند پول شویی عمدتاً از طریق استفاده از بازارهای مالی غیر رسمی که نزد هیچ سازمانی ثبت نشده و به صورت زیرزمینی کار می کند، تشکیل می گردد و شیوه های آن به نوع سیستم اقتصادی، قوانین و مقررات کشورهای بستگی دارد. عموماً در کشورهای در حال توسعه از بازارهای مالی غیررسمی که نزد هیچ سازمانی ثبت نشده و به صورت زیر زمینی کار می کند، تشکیل می گردد. راهبرد آنها استقرار کارکردهای مدیریتی و تولیدی در مناطق کم خطر، یعنی مناطقی که این سازمان ها در آن از کنترل نسبی بر محیط برخوردار می باشند. آنها همچنین مناطقی را به عنوان بازارهای ترجیحی خود برمی گزینند که بیشترین تقاضا در آنها وجود دارد تا بتوانند قیمت های بالاتری مطالبه نمایند و در کشورهای پیشرفته عموماً فرایند پول شویی در داخل ساختار رسمی صورت می پذیرد.

انواع پول هایی که می تواند در جامعه به صورت نامشروع مطرح باشند و بر اقتصاد تاثیر گذار باشند، به سه دسته پول خاکستری، پول کثیف و پول ملتهب تقسیم بندی می شوند:

1- پول خاکستری: ناشی از عملیات غیر قانونی یا حتی قانونی است و درآمدهای کلانی که به عنوان تولیدات استاندارد وجود دارد، اما از نظارت دولت به دور می ماند و صاحبان این کالاهای تولیدی با فرار از پرداخت مالیات، ناچار به پول شویی هستند، تا بعداً گرفتار قانون نشوند و براحتی پول حاصل را از این کشور به آن کشور می برند.

2- پول های سیاه: یعنی پول های فراهم آمده از قاچاق کالا و نیز رشوه گیری و ارتشاء و همچنین پول هایی که پس از شرکت در معاملات پر سود، چه دولتی و چه خصوصی و چه مخلوط، در خارج از دایره معاملات و عرف طبیعی و رایج حاصل می شود.

3- پول های سرخ: پول های که از نقل و انتقال مواد مخدر و ترانزیت این مواد به دست می آید و حاصل آن بزرگترین ضربه به سلامتی و آرامش بسیاری از مردم در جوامع مختلف است.

اثرات پول شویی در جامعه

عملیات پول شویی در سطح وسیع جامعه، اثرات نامطلوب و زیان باری بر اقتصاد کشورها و جامعه جهانی بر جای می گذارد که از جمله آنها می توان به مواردی از قبیل: گسترش فعالیت های مجرمانه زیرزمینی در جامعه، اخلال در جمع آوری مالیات و تشویق فرار مالیاتی در جامعه، اختلال در بازارهای مالی، افزایش نرخ تورم و انحرافات اجتماعی، فاسد شدن ساختار حکومت و آسیب رسانی به اعتبار دولت ها و نهادهای اقتصادی کشور، رقابت پذیری ناسالم اقتصادی که موجب تضعیف بخش خصوصی و تعاونی می شود، تخریب بازارهای مالی، فرار سرمایه به صورت غیرقانونی، ورشکستگی بخش خصوصی، تخریب بنیان های تجارت خارجی، افزایش ریسک

خصوصی‌سازی، مال‌اندوزی مجرمان و فعالان غیرقانونی و کاهش بهره‌وری در بخش واقعی اقتصاد، اشاره کرد.

پول شویی سلامت اقتصادی و اجتماعی کشور را تهدید می‌کند و به توسعه دامنه فساد اقتصادی و تخریب نهادهای مالی منجر می‌شود. سرمایه‌گذاری‌های مولد و عام‌المنفعه را از مسیر خود خارج می‌کند، بازار غیررسمی را توسعه می‌بخشد و عدم تعادل بازارهای مسکن، بورس و پول را به دنبال دارد. آثار سوء پول شویی بر اقتصاد کشور بسیار حادثتر از آن است که بتوان ریشه‌های آن را صرفاً در خارج از کشور جست و جو کرد. با رفع موانع ساختاری می‌توان این پدیده نامیمون را زدود یا دست کم کاهش داد.

اثرات پول شویی بر اقتصاد

عملیات پول شویی در سطح وسیع، اثرات نامطلوب و زیانباری بر اقتصاد کشورها و جامعه جهانی بر جای می‌گذارد که از آن جمله می‌توان به مواردی به شرح ذیل: گسترش فعالیت های مجرمانه زیرزمینی در جامعه، اثرات منفی بر جمع آوری مالیات و تشویق فرار مالیاتی در جامعه؛ اختلال در بازارهای مالی؛ افزایش نرخ تورم؛ افزایش انحرافات اجتماعی؛ فاسد شدن ساختار حکومت و آسیب رسانی به اعتبار دولت ها و نهادهای اقتصادی کشور، رقابت پذیری ناسالم اقتصادی که موجب تضعیف بخش خصوصی قانونی می‌گردد، کاهش اشتغال مولد؛ افزایش سرمایه از کشور جهت تظهير؛ اختلاس و بی‌ثباتی در اقتصاد کشور؛ گسترش فساد اداری ناشی از پول شویی، رشوه خواری و اختلاس از طریق آلوده نمودن معاملات حقوقی اشاره کرد. در ذیل اثرات مخرب و زیان بار پول شویی به طور اجمال بیان می‌گردد:

1. پول‌شویی موجب گسترش فعالیت‌های مجرمانه و زیرزمینی می‌شود و مجرمان و خلافکاران امکان ادامه حیات می‌یابند؛
2. کاهش GNP به دلیل فرار مالیاتی و عدم ثبت وجوه حاصل از اعمال مجرمانه و تحت تأثیر قرارداد سیاست‌های اقتصادی، زیرا عدم وجود آمارهای صحیح از GNP، موجب تغییر سیاست‌های اقتصادی و کاهش کنترل دولت بر این سیاست‌ها می‌گردد؛
3. فرار سرمایه از کشور جهت تظهير؛
4. پول‌شویی بازارهای مالی را مختل می‌کند، معاملاتی که برای مقاصد پول‌شویی انجام می‌گیرد، تقاضا برای نقدینگی را افزایش می‌دهد، نرخ بهره و ارز را بی‌ثبات می‌کند و به رقابت غیر عادلانه منجر می‌شود و در نتیجه موجب افزایش نرخ تورم در کشورهایی می‌شود که مجرمان در آنجا فعالیت می‌نمایند و پول را تظهير می‌کنند؛
5. انباشت ثروت و قدرت در دست مجرمان و گروه‌های بزه کار، امنیت ملی و اقتصاد کشور را تهدید می‌نماید؛
6. کاهش تمایل به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مولد؛
7. تضعیف بخش خصوصی قانونی، چون پول‌شویان به‌منظور مخفی‌نمودن و پوشش درآمدهای حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی خود، شرکت‌ها و مؤسسات مختلفی تشکیل داده و عواید حاصله را با وجوه قانونی ادغام می‌نمایند و از قدرت مالی بالایی برخوردارند. می‌توانند محصولات و خدمات خود را با قیمتی کمتر از سطح قیمت بازار ارائه نمایند این موضوع رقابت را برای شرکت‌های قانونی مشکل می‌نماید و موجب تضعیف بخش خصوصی قانونی می‌شوند. همچنین پول‌شویی موجب فاسد شدن ساختار حکومت و آسیب‌رسانی به اعتبار دولت‌ها و نهادهای اقتصادی کشورها می‌گردد.
8. اختلال و بی‌ثباتی در اقتصاد، چون پول‌شویان الزاماً به دنبال کسب سود حاصل از سرمایه‌گذاری وجوه غیرقانونی خود در فعالیت‌های اقتصادی نیستند. بلکه هدف اصلی آن‌ها، نگهداری اصل وجوه است، لذا پول‌شویان سرمایه‌های خود را باری به هر جهت و پیش‌بینی نشده در بخش‌های مختلف

اقتصادی سرمایه‌گذاری می‌نمایند که این موضوع خسارت‌های جدی به بخش‌هایی که پول شویان در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند و در نتیجه به کل اقتصاد وارد می‌نمایند. همچنین پول‌شویی موجب فاسد شدن ساختار حکومت و آسیب‌رسانی به اعتبار دولت‌ها و نهادهای اقتصادی می‌شود و گسترش فساد اداری، رشوه‌خواری و اختلاس، کاهش اشتغال مولد، افزایش فاصله طبقاتی، بی‌ثباتی و ناپایداری اقتصادی و نوسان جریان سرمایه از پیامدهای مذموم پول‌شویی است که موجب بروز تنش‌های اقتصادی و اجتماعی می‌گردد.

بررسی پدیده پول‌شویی در ایران

فساد مالی و اقتصادی در ایران در تمامی اشکال آن بالاخص از دوره قاجاریه در کشور رخ داده و این وضعیت همچنان نیز ادامه داشته است. رشوه‌خواری، کلاهبرداری، اختلاس، قاچاق، پارتی‌بازی و... در کشور رواج فراوانی دارد و اکنون نیز با رشد بی‌سابقه فساد مالی در اقتصاد کشور مواجه هستیم. تنها با نگاهی به پرونده‌های مختومه در مورد اختلاس، ارتشا و جعل در دادگاه‌های عمومی می‌توانیم به رشد فساد تنها در بخش کوچکی از آن پی ببریم. لازم به توضیح است که این تنها قسمت شفاف و آشکار شده موضوع است که پرونده تشکیل شده و موارد فراوانی هم وجود دارد که به صورت پنهان صورت گرفته است. طبق سرشماری سال 1375، تعداد این‌گونه پرونده‌ها 102641 عدد بوده است. این رقم در سال‌های بعد رشد قابل‌توجهی داشته، به طوری که طی سال‌های 1379 تا 1383 به ترتیب 189070، 223487، 274223، 239268 و 176863 را نشان می‌دهد (مرکز آمار ایران، 1379-1383).

به‌طور کلی در هر جایی که جرم وجود داشته باشد، عملیات پول‌شویی نیز وجود دارد. یعنی پول‌های کثیف ناشی از جرم و جنایت وارد شبکه بانکی شده و پس از چند مرحله نقل و انتقال، منشأ اولیه پول گم شده و به عبارت دیگر پول کثیف تطهیر می‌شود. به دلیل اطلاع کشورها از آثار زیان بار پول‌شویی و اقدام به تدوین قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر لازم جهت مبارزه با این پدیده، موجب گردیده که عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه به‌منظور تطهیر به‌سمت کشورهای هدایت شود که سازوکارهای نظارتی آن‌ها در بازارهای مالی ضعیف است یا تدابیری تاکنون برای برخورد با این معضل اتخاذ نکرده‌اند و دارای نظام اقتصادی و اداری ناسالم و ناکارآمد، نظام مالی غیرشفاف و کمبود منابع مالی می‌باشند. نظام اقتصادی ایران بستر مناسبی برای پول‌شویی است. زیرا بی‌نظمی نظام اقتصادی ایران که به دلیل تعدد مراکز تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری اقتصادی، تعدد مراکز سیاست‌گذاری و تولید امور بازرگانی، صنعتی و عدم نظارت جامع بانک مرکزی بر گردش پولی و بازارهای مالی کشور، همگی دست به دست هم داده تا ایران نتواند از یک نظام اقتصادی تعریف شده با یک سیاست‌گذاری کلان اقتصادی توسعه‌گرا برخوردار شود.

سیاست خودکفایی مالی نهادها و سازمان‌های دولتی و عمومی به‌تدریج شرایطی را در بخش بازرگانی خارجی کشور به‌وجود آورده که بخش زیادی از واردات و اسکله‌های تخلیه بار در مبادی ورودی کالا از نظارت گمرکات خارج می‌باشد (حدود 62 اسکله). هم‌چنین گسترش روزافزون مؤسسات پولی و اعتباری خارج از حوزه نظارت بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی موجب گردیده تا حاکمیت دولت بر گردش نقدینگی و بازارهای پولی و مالی کشور محدود گردد. با توجه به این وضعیت نابسامان اقتصادی، طبیعی است که در بدنه اقتصاد ملی، شکاف‌های متعددی به‌وجود آمده و همین شکاف‌ها بستر ساز سوءاستفاده مجرمان و خلاف کاران اقتصادی شده است.

سابقه مبارزه با پول‌شویی در ایران

با توجه به اثرات زیان بار اقتصادی و اجتماعی، در تاریخ 1381/6/27، هیأت وزیران لایحه پول‌شویی را تصویب و برای طی مراحل قانونی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نمودند. همچنین برابر اصل (49) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دولت مکلف است رقابت‌پذیری ناسالم اقتصادی که

موجب تضعیف بخش خصوصی قانونی می گردد، ثروت های ناشی از رشوه، اختلاس، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از مقاطعه کاری ها و معاملات دولتی و فروش زمین های موات، مباحات اصلی، دایر کردن فساد و سایر موارد غیر مشروع را گرفته و به صاحب حق رد نماید و در صورت معلوم نبودن او، به بیت المال بدهد. این حکم را دولت باید با رسیدگی، تحقیق و ثبوت شرعی اجرا نماید. تاکنون اقدام عملی در مبارزه با پول شویی صورت نگرفته است. تنها اقدام مثبت در این زمینه، لایحه مبارزه با پولشویی، تقدیمی توسط دولت آقای خاتمی به مجلس دوره ششم می باشد که سرانجام در مجلس هفتم پس از بررسی مورد تصویب قرار گرفت ولی به دلیل برخی ابهامات توسط شورای نگهبان، لایحه مذکور به مجلس هفتم جهت اصلاحات عودت گردید.

گزارشی پیرامون جایگاه پول شویی در ایران و جهان

طبق تعریف سازمان پلیس کیفری، پول شویی عبارت است از هر نوع عمل یا اقدام به عمل، برای مخفی کردن یا تغییر ظاهر و هویت عواید نامشروع، به طوری که وانمود شود از منابع قانونی سرچشمه گرفته است. در دو ده گذشته، سازمان های جنایی با بهره مندی از جهانی شدن اقتصاد و تکنولوژی جدید ارتباطی، از مبادی پول شویی، موجب اثرات زیانبار و مخرب اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کشورها گردیدند. قانونی جلوه دادن پول های حاصل از فعالیت های غیرقانونی و زیرزمینی، علاوه بر کاهش اشتغال مولد در کشور و تخریب بازارهای مالی، موجب افزایش فاصله طبقاتی و فساد سیاسی در کشور خواهد شد و براساس بررسی های انجام شده، میزان پول کثیف در گردش اقتصاد کشور، مبلغ 11 میلیارد دلار در سال می باشد. تصویب لایحه مبارزه با پول شویی در دولت اصلاحات و تصویب آن در مجلس هفتم، از اقداماتی می باشد که می تواند گام مهمی در اجرایی نمودن اصل (49) قانون اساسی کشور باشد.

راه کارهای مبارزه با پولشویی

با توجه به اثرات مخرب و زیانبار اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پولشویی امروزه ضرورت جلوگیری از تبدیل، نقل و انتقال، پذیرش یا تملک دارایی ها با منشأ غیرقانونی کاملاً احساس می گردد. در صورت عدم مبارزه با پولشویی، حلقه های پیشین و پسین مبارزه با مفساد اقتصادی ناقص می باشد. از این رو کشورها برای مبارزه با پولشویی در ابتدا می بایست نسبت به تصویب و اجرای قانون مبارزه با پولشویی که یکی از اقدامات مفید و زیربنایی برای ریشه کنی اقدامات مجرمانه و فساد مالی است، اقدام نمایند. زیرا اجرای قانون می تواند به برقراری امنیت و ثبات اقتصادی در کشور منجر شود و عرصه را بر رفتارهای مجرمانه تنگ نماید و صاحبان پول های کثیف را به سادگی قابل شناسایی نماید. اگرچه عده ای معتقدند که اجرای قانون مبارزه با پولشویی موجب خروج سرمایه از کشور می گردد، ولی در صورتی که با جرم اقتصادی برخورد اقتصادی شود و نه برخورد سیاسی، موجب ایجاد امنیت بیشتر اقتصادی می شود. در این جا به برخی از راهکارهای مبارزه با پولشویی اشاره می نمایم.

1. عضویت در معاهدات پولی و مالی بین المللی و استفاده از امکانات آن ها برای مقابله با پولشویی، مصونیت هر کشور را در مقابل پولشویی بیشتر می نماید. آنچه که اهمیتی فراتر از قوانین پولشویی یافته، چگونگی تعاملات و همگرایی های منطقه ای و بین المللی میان کشورها برای استقرار چترهای نظارتی و کنترلی مبارزه با پول های کثیف است (محور همکاری های بین المللی در مبارزه با پولشویی، پیشگیری، کنترل، کشف و مبارزه است). از این رو کشورهایی که واقفند به تنهایی قادر به مبارزه با پولشویی نیستند و این مبارزه ماهیتی فراملی و فرامرزی دارد، تلاش می نمایند با پیوستن به توافق نامه های منطقه ای یا الحاق به کنوانسیون های بین المللی و یا مشارکت در دیگر موافقت نامه های جهانی از آفات مخرب و زیان بار پولشویی بکاهدند؛

2. سیاست کنترل و نظارت بر ارزشهای خارجی و به‌کارگیری شیوه‌های نظارتی به منظور ممانعت از پول‌شویی توسط کارکنان دولت و آموزش‌های ضد پول‌شویی به کارکنان بانک‌ها و صرافی‌ها و استفاده از کمک‌های فنی I.M.F؛
 3. اصلاح ساختار مالیاتی کشور و جلوگیری از فرار مالیاتی پول‌شویان؛
 4. از آن‌جا که شبکه بانکی و صندوق‌های قرض‌الحسنه بهترین وسیله برای تطهیر پول می‌باشند، بازسازی واسطه‌های مالی شبکه بانکی و مؤسسات اعتباری، می‌تواند نقش کلیدی و مؤثری در جهت جلوگیری از گسترش پول‌شویی ایفا نماید؛
 5. فاصله‌گرفتن از اقتصاد دولتی و ایجاد فضای سالم رقابتی در اقتصاد، زمینه را برای مبارزه با پول‌شویی فراهم می‌نماید؛
 6. ایجاد و استقرار نهادی سازماندهی شده و تشکیلاتی مقتدر جهت مبارزه با پول‌شویی؛
 7. چون پول‌شویان از ثروت و قدرت بالایی برخوردارند و اکثراً نیز با یکدیگر به مبادله مالی می‌پردازند، برخی از پول‌شویان کاملاً مسلط به فن‌آوری‌های اطلاعاتی نظیر اینترنت یا شیوه‌های جدید تجارت الکترونیک هستند لذا زمان آن فرا رسیده است که نظام‌های اطلاعاتی و امنیتی، نظامی و انتظامی کشورها به قلمرو این حیطه‌های فن‌آوری وارد شده و در چهارچوب تجویزهای قانونی بتوانند پیام‌های اینترنتی یا وبسایت‌های پول‌شویان را رمزبازی و فیلترگذاری کنند؛
 8. با نام‌کردن حساب‌های بانکی بی‌نام در زمان افتتاح حساب‌ها و بستن این‌گونه حساب‌ها؛
 9. وجود گزارشات آماری یکی از ابزارهای مهم برای عملیات ضد پول‌شویی است. با استفاده از گزارشات آماری دقیق، امکان برنامه‌ریزی مطمئن برای عملیات ضد پول‌شویی وجود دارد.
 10. اجرای عملیات بانکداری اسلامی در جریان مبارزه با پول‌شویی. گرچه در فعالیت‌های افراد در بانکداری اسلامی و همچنین سایر معاملات اصل بر صحت است، با این وجود سیاست بانک‌های اسلامی باید بر این باشد که طریقی برای تطهیر درآمدهایی که از طریق غیرمجاز فراهم شده، نگردند، ضمن این‌که اصل تحریم ربا و حرمت فعالیت‌های باطل (لا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ) از ویژگی‌های بانکداری اسلامی در حذف ریشه پدیده پول‌شویی است و بدیهی است چنان‌چه بتوان ثابت کرد سپرده‌ای در بانک اسلامی از طریق غیرمجاز تجهیز گردیده براساس احکام دینی این سپرده را می‌توان ضبط کرد و به صاحب اصلی آن مسترد نمود.
- در نهایت باید گفت با جرم اعلام‌نمودن پول‌شویی و تصویب و اجرای قوانینی برای بانک داری که کلیه بانک‌ها و شعب داخل و خارج کشور را از پول‌شویی دور سازد، می‌توان بستر مناسب را جهت عملیات ضد پول‌شویی ایجاد نمود.

نتیجه

پول‌شویی، از جرایمی است که در قرون اخیر به صورت سازمان یافته گسترش یافته است و لذا مورد توجه خاص دولت‌ها گردیده است. در حقیقت پیش طرح جرمی به نام پول‌شویی، آموزه‌ها و احکام اسلامی از فعلی مجرمانه با عنوان "حرام خواری" نام برده است که علاوه بر ویژگی‌های جرم پول‌شویی، ویژگی‌های دیگری از جمله تاثیرگذاری در زندگی خصوصی و فردی معنوی افراد نیز دارد. در حقیقت پول‌کثیف حاصل از عواید جرم، همان مال حرام مورد نکوهش و ممنوعیت در اسلام است. از این رو، میان پول‌شویی و حرام خواری قرابت بسیاری است. لذا یکی از عملیاتی‌ترین راه‌کارهای مبارزه با پول‌شویی تقویت نگرش منفی به حرام خواری با تکیه بر آموزه‌های اسلامی است. البته اسلام علاوه بر جنبه‌های اجتماعی که از سوی قانون‌گذار مورد اشاره قرار گرفته است، توصیه‌های فردی و معنوی نیز دارد که در زندگی خصوصی افراد نقش مؤثری دارد. نوع نگاه اسلام به عواید حاصل از فعل حرام، دولت اسلامی را کمک می‌کند که بهتر به مبارزه با پول‌شویی بپردازد. از این رو، تقویت نگرش صحیح به مال حرام و به تعبیر برخی حقوق‌دانان پول‌کثیف، موجب مبارزه جامع‌تری با پول‌شویی است. بنابراین یکی از بهترین راه‌کارهای مبارزه با پول‌شویی و حرام

خواری برنامه های فرهنگی و مذهبی به ویژه در گلوگاه های ارتکاب جرم است. به عنوان مثال چنانچه حقیقت پلیدی و عظمت گناه حرام خواری برای کارمندان بانک ها روشن شده و در کنار آن نظارت و بازرسی صحیح تقویت شود، به یقین آمار ارتکاب پول شویی در میان ایشان از طریق همکاری با مرتکبین پول شویی کاهش خواهد داشت.

منابع و مأخذ

- باقر زاده، احد، (1383)، جرایم اقتصادی و پول شویی، تهران، نشر مجد، ص 235.
- آقازاده، علیرضا، (1381)، سیاست جنایی تغینینی ایران در قلمرو جرائم قاچاق گمرکی، نشر پیک سبحان.
- بی نام، (1382)، «اهمیت قانون گذاری در مبارزه با پول شویی»، مجلس و پژوهش، سال دهم، شماره 37، بهار 1382.
- باقر زاده، احد، (1383)، جرائم اقتصادی و پول شویی در پیش نویس کنوانسیون سازمان ملل متحد - مرداد 1383.
- بهرام زاده، حسنعلی و شریعتی، حسین، (1383)، «روش های مبارزه با پول شویی»، ماهنامه تدبیر، شماره 149، مهرماه 1383.
- بی نام، (1386)، پول شویی و اثرات اقتصادی آن بر نظام پولی و مالی نشریه آفتاب.
- جفری رابینسون، (1381)، شست شوی پول آلوده، ترجمه آلبرت برناردی، تهران، نشر کلک آزادگان، ص 11.
- شهریاری، محمد، (1386)، پول شویی در اسناد بین المللی و حقوقی ایران، نشر دادیار، ص 6.
- موسوی مقدم، محمد، (1386)، پول شویی، نشر معاونت دادگستری کل استان قم، چاپ دوم، ص 16 - 20.
- مدنی اصفهانی، محبوبه و ملک، عبدالرضا، (1382)، پول شویی و راه های مبارزه با آن، اداره مطالعات و بازاریابی بانک رفاه.
- بی نام، (1382)، طرح مطالعاتی مبارزه با جرم پول شویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، تیر، مرداد و شهریورماه 1382 ش.
- نوری پوشان لویی، جعفر، (1382)، مجموعه قوانین و مقررات مربوط به جرائم قاچاق کالا و ارز، نشر میزان.
- سلیمی، صادق، (1382)، جنایات سازمان یافته فرا ملی، تهران، نشر تهران صدا، ص 76-77.
- عطایی، محمد رضا، مجموعه ورام، آداب و اخلاق در اسلام، نشر آستان قدس، ص 18.